

1875 թ. 1682, եւ այլն, եւ այլն: Եկեղեցական-կրօնական այս մասին մէջ կան տա- կաւին զանազան ուսումնասիրութիւններ, կենսագրականներ, նաեւ Բողոքականներու եւ Կաթողիկէներու մասին (էջ 418—636):

Գրքիս կարեւոր մէկ բաժինն է «Մասն Ե»-ը, նուերում Այնթապի կրթա- կան-Մշակութային, ուր տասնեակ մ'ան- ձերէ կ'ուսումնասիրուի Այնթապի կրթա- կան կեանքը էր այլազան վիճակներուն մէջ — մանչրու եւ աղջկանց վարժարաններ, գիշերօթիկ դպրոց, Կիլիկեան ձեմարան, Գոլէճ, Բժշկական վարժարան, ինչպէս նաեւ Մշակութ. Ընկերութիւններ, Լսարան, եւ այլն (էջ 637—898): Այս բաժինի մէջ փա- փագելի էր տեսնել առանձին ուսումնասի- րութեան ենթարկուած Այնթապի քառերա- կան կեանքը, որուն յիշատակութիւնը կ'ըլ- րայ արդէն 1872ին (տե՛ս Մասիս, Կ. Պոլիս 1872 թ. 1339): Այս նիւթը անտես եղած է. Նոյնպէս հոս կը սպասէինք մանրամասնօրէն յիշատակուած ժամանակագրական ընթացքը Այնթապի Որբանոցներու ծագումին, զար- գացումին ու տեւականութեան: Մինչդեռ լոկ ակնարկներու (էջ 512 եւ 529) կը հան- դիպինք: Անթէպի Որբանոցներու մասին տեղեկատուութիւն կը գտնենք. Արեւելի 1886 թ. 672, 1889 թ. 1572, թ. 1690, 1900 թ. 4290, Սուրհանդակ 1901 թ. 779, եւ այլն: Ինչո՞ւ չի յիշուէին հոս նաեւ Այնթապի մէջ լոյս տեսած հայերէն քերթերը. «Իրախո» (Հայրենիք 1878 թ. 473), «Բիւ- րակն» (Ժամանակ 1913 թ. 1458): Առիթով մը յիշուած է միայն «Մենտոր» (էջ 719):

Ա. Հատորին վերջին մասին մէջ (էջ 899—1088) կը խօսուի 1895ի դէպքերու, ազգային կուսակցութիւններու, կազմակեր- պական գործունէութեան եւ 1915ի տարա- գրութեան վրայ:

Բ. Հատորի սկիզբէն կարեւոր տեղ տրուած է Այնթապի ինքնապաշտպանու- րեան 1920ին, ուր մանրամասնօրէն ներ- կայացուած է մէկը Հայ ցեղի այն դիւցաղ- նամարտերէն, որոնք մեր ազատատենչ ժո- դովրդի փառքը կազմեցին իր ինքնապաշ- պանութեան ոգորումին մէջ 1915—1922ին (տե՛ս Բ. Հտոր. էջ 1—274):

Այնթապի արիւստներու վրայ խօսած են Պարսումեան, Հայլաճեան, Գապպէն- ճեան եւ Պազգալեան (էջ 275—312): Եզրիս

Ս. Քասունի կու տայ Այնթապի Բարբառա- խօսութիւնը (էջ 313—380), օգտուելով Երեք անտիպ աղբիւրներէ: Իրեն անձանօթ եղած է Բարգէն Վարդապետի տպագրած «Այնթապի գաւառաբարբառը» (Բիւրակն, 1900, էջ 668—671 եւ 682—685), ուր արուած է 1893ին հաւաքուած Այնթապի բարբառին մէկ բառացանկն ալ՝ բառերու մեկնութիւն- ներով:

Վահէ Կիլիկեանի «Տօներ»ը (էջ 385— 397) շատ հետաքրքրական են Հայ Ազգա- գրութեան համար: Նոյնպէս Լեւոն Պատթա- ճեանի «Անցեալ բարբերէն»ը (էջ 398—401): Միայն չիրցանք հասկնալ թէ ինչո՞ւ վերջինս սոսկ «Հարսնցուի ընտրութիւնը» նկարա- գրած է, առանց ամբողջացնելու Այնթապի Հարսանեկան սովորութեան մասին այնքան գիտելիքներ: Հոս պէտք էր յիշել՝ ծնունդ, մանկութիւն, տնային կրթութիւն, հա- դուստ-կապուստ, զարդեղէններ, խօսքիպա, հարսանիք, հարսանեկան երգեր, եւ այլն: Ազգագրական այս բաժինը շատ թերի կը գտնենք: Համոզուած ենք թէ դիւրին էր վե- րապրողներէ քաղել շատ բան, ինչպէս կ'ա- պացուցանէ «Յուշագրական»ը (էջ 455— 513), որ գրեթէ կրկնութիւն մ'է լոկ նա- խորդ կրթական նիւթերու: Կրկնութիւններ շատ աչքի կը զարնեն ուրիշ տեղեր ալ, մի- ևնոյն նիւթի մասին քանի մը անձեր գրած ըլլալով:

Գնահատելի գործ է Գրեգոր Պողարեանի «Այնթապի Հայերէն գրչագիրներ»ը (էջ 413— 449), որ կը պարունակէ 1914—1915ին կա- տարուած համառօտ ցուցակագրութիւնը 35 Ձեռագիրներու:

Բ. Հատորի վերջին մասերը գրուած են «Այնթապցիները սիւլուքի մէջ» (էջ 514— 587) եւ «Կենսագրականներ» (էջ 588—806):

Հակառակ մեր մատնանշած թերինե- րուն՝ մենք կը գնահատենք Անթէպի Պատ- մութեան այս աշխատասիրութիւնը, որ ոչ միայն կորուստ է կը փրկէ այնքան Հայկա- կան արժէքներ, այլ եւ օտար հորիզոններու տակ ծնած ու հասակ նետած Այնթապցիներ- րու ձեռքը կու տայ իրենց հայրենի քաղաքին յիշատակը միշտ վառ պահող Յուշամատեան մը: Ամէն Անթէպցի պարծանքով եւ գուր- գուրանքով պահելու է այս Յուշամատեանը:

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՈՂՈՍԵԱՆ

Ն Ո Ր Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր
(Ուղարկուած խմբագրութեանը):

Եկեղեցական տօնացոյց 1953 թուականին Բրիտանիա եւ Թուրքիա Հայոց Ռե՛ն-Ռե՛ր: Հրտ. Հայ Կաթ. Պատրիարքարանի Տանն Կիլիկիոյ: Պէյրութ, Հայ Կաթ. տպա- րան, 1953, 8° փոքրադր., էջ 49: Գինն՝ 50 Լ. Դ.:

Եկեղեցական Տօնացոյց, Հայ Կաթ. Պատ- րիարքարանի 1952: Պէյրութ 1951, փոքր 8°, էջ 48: Գինն՝ 50 Լ. Դ.:

Երեմիա Զէլէպի Քէօմիւրճեան: Իսթանպուլ Թարիհի: Թրգմ. տաճկ. Հրատ. Ան- դրէասեան: Իսթանպուլ, տպ. Գութուր մուշ, 1952, 8° մեծ, էջ 343: Գինն՝ 564 դ՛հ.:

Երեմեան Արամ, Մանրանկարիչ Սարգիս Պիճակ (14րդ դար): Իսթանպուլ, տպ. Վարօշ, 1952, 8°, էջ 24: Գինն՝ 100 դ.:

— Ակադեմիկոս Աւետիք Իսահակեանի պօզդիայի հիմնական գծերը: Թեհրան, տպ. Արվան, 1952, 3°, էջ 65: Գինն՝ 12 ըրալ:

— Ալ. Սարուխան, ծաղրանկարիչ: Թե- հրան, տպ. Իրանաշափ, 1951, 8°, էջ 60: Գինն՝ 25 ըէալ.։ [Մատենաշար Յա- խուել երգիծաթերթի, Թիւ 1:]

— Ժողովրդական նկարիչ Գարրիէլ Գիւր- ղեան: (Նրա արւեստի հիմնական գծերը): Թեհրան, տպ. Իրանաշափ, 195, 8°, էջ 30: Գինն՝ 12 ըրալ:

Երշով Պ., Կուզլիկ ձիւնն հեքեաթը: Պատ- կերագրող մանկական պատմութիւն: Հայացուց Ա. Ներսէսեան: Մասն Գ.։ Կ. Պոլիս [1951°], 8°, էջ 49—62: [Հրտ. «Պարտէզ» մանկական թերթի, Թ. 12:]

Երջանիկի տարեգիրքը. կազմեց Բ. Թեւեան, ԻԲ. տարի, 1951, Կ. Պոլիս, 4°, էջ 140: Ձաւարեան Վարժարանը 1948—1951: [Հա- լէպ, 1951], էջ 73—90:

Զղջանեան Աճուշտան Ար., Համմուրապիի Օրինագիրքը: Երուսաղէմ, տպ. Սրբոց Յակոբեանց, 8°, էջ 147: Գինն՝ 3 ըրիւն:

Զոհական, ճրագալոյց: Իսթանպուլ, տպ. Պէճիտեան, 1953, 8°, էջ 49:

Էսափրեան Մ., Աբուրի եւ պատերազմի կրակ- ներու մէջէն: Պոսթոն, տպ. Յ. Թու- մայեան, 1952, 8°, էջ 387: Գինն՝ 3 տոլ.:

Էվալդ Գարա, Թրգմ. Մուրատխանեան Ա., Երկոտանին (նախամարդու պոմթ.): «Համազգային»ի մանկա-պատենական մա- տենաշար, Թիւ 12: Պէյրութ, տպ. Հա- մազգային, 1952, 8°, էջ 82: Գինն՝ մագպային, 100 Լ. դ՛հ.։ Հասցէ՝ Association Hamez- keine, Rue Hussein Beyhoum, 10, Beyrouth

Թաղէսեան Նազ. (Մաղիկ), Երկու Ծերե- րու Գատաստանը: (Սիրալէպ չորս ա-

րարուածով): Տպ. Հորիզոն, Լոս Անճե- լըս, 1951, 8°, էջ 44: N. Tateossian, 536 Palm Av. Fresno, Calif. USA.

Թաշնեան Հ. Մանուէլ, Վարք Միթիարայ (Արարերէն): Պէյրութ 1952, էջ 86:

Թեւեան Բագարատ, Երջանիկի տարեգիրքը 1953: 24րդ տարի: Իսթանպուլ 1953, 8°, էջ 160:

— Երջանիկի Տարեգիրքը (23 տարի) 1952: Իսթանպուլ, տպ. Վարօշ [1951], 8° մեծ, էջ 160:

— Չապանակի վրայ, վէպ: Իսթանպուլ, 1951, 8°, էջ 320: Գինն՝ 500 դ.։

Թիւրապեան Հրտ., Զօր. Անդրանիկ եւ իր պատերազմները: Փարիզ, տպ. Թիւրա- պեան, 1953, 8°, էջ 192:

Թէֆէեան Վարդան Վրդ., Իմ Աղօթագիրքը: Պէյրութ, Հայ Կաթ. տպարան, 1952, 8° փոքրադր., էջ 360:

Թէօլէիեան Միհրա, Յեղին Փառքը: Հայէպ, Թէօլէիեան Միհրա, 1952, 8°, էջ 26: B. P. 19

Alep, Syrie.

Թիւմուրեան Արիս. Բահանայ, ձէվաճիր: (Գոհարներ Հայ եկեղեցիէն հաւաքուած), Դ. տպ.: Սթանպուլ, տպ. Յակոբ Արբա- համեան, 1950, 8° փոքրադր., էջ 400: Rezid efendi han. Istanbul.

Թովմասեան Հայկ, Բառագիրք Արարերէն- Հայերէն: Պէյրութ, 1952, 8°, էջ 179: Գինն՝ 200 լիբ. դ՛հ.։

Թումանեան Յ., Անուշ: Հրտ. Էսափան՝ Թ. 1: Պէյրութ, տպ. Էսափան, 1951, 8°, էջ 48: Գինն՝ 75 լիբ. դ՛հ.։

Թուրիկ, Ծիծաղ (ազգային, միջազգային): Պէյրութ, տպ. Օնիպար, 1951, 8° մեծա- դր., էջ 172: Գինն՝ 5 լիբ. դ՛հ.։

M. Touriguan, Hotel Luxe, Beyrouth.

Ժամկոչեան Վարդան Բ., Հայուն Տարե- ցոյցը 1953 (Դ. տ.): Մարսէյ, տպ. Չաէն, 1952, 8°, էջ 186: Գինն՝ 350 ֆր.։ Հասցէ՝ P. Vartan Jamgotchian, 93, Blvd. de la Madeleine, Nice (A. M.) France.

Ժամկոչեան Կ. Բեհիամիս, Հայնի: Պէյ- րութ, տպ. Տօնիկեան, 1952, 8°, էջ 460: Գինն՝ 15 լիբ. դ՛հ.։ Հասցէ՝ B. P. 495, Beyrouth.

Ժողովածու գրականութեան եւ արուեստի: [Մատենաշար «Շարժում», Թ. 3:] Պէյ- րութ, 1951, 8°, էջ 106: Գինն՝ 1 լիբ. դ՛հ.։ [Գիծել Պետրոս Միլասեան, Bey- routh, B. P. 1110].

Ինքնարապեան Բարգէն, Մեծ Եղեռնի չըր- ջանին: Հայ որբի մը ողբականը: Պարիս, 1951, Impr. H. Turabian, 8°, էջ 275:

Ինքիլի Բուհանի պիբատրիլիին Հայաթ մէֆթէպլէրի վէ պիհա իշիէրի 1949—